

A feltámadás mozdulata

Jacopo Ligozzi után: A halott Krisztus egy angyallal. Keresztény Múzeum, Esztergom, 56.764.

Az ismeretlen festő igen ritka témát dolgozott fel e kicsiny, márványlapra festett képén. Az ábrázolhatatlanról, a titkok titkáról kísérelt meg elgondolkodtató látványt adni. A láthatóval dolgozó festészet legabszurdabb témája: a sír sötétjének láthatatlanságát ábrázolni. A majd egyszer napfényre kerülő síri titok, a *kripta* és az örök rejtélyként megmaradó isteni *müisztérion* közötti különbség bemutatása a képzőművész leglehetőlenebb feladata. Ligozzi követőjének e kicsiny márványlapon beszélnie kell Jézus kereszthalála utáni és diadalmas feltámadása előtti csendjéről, egzisztenciális sabbatjáról, mélységéről és setétségéről a sírban. A festő azt vitte ecsetjével a táblára, azt tárja elénk színeivel, formáival, ami a világon a legelrejtettebb: a halott Jézus kövel elzárt és lepecsételt sziklasírjának láthatatlan belsejét. Olyan vállalkozás ez, mintha a báb belső világát ábrázolnánk, mielőtt még pillangó lenne. Ugyan felhasíthatjuk a kicsi szarkofágot, de akkor nem a titkot látjuk meg, hanem az anyag egy stációbéli elrendeződését. Isten titkát nem lehet szikével felhasítani.

Mi zajlott le azon az éjszakán abban a síri setétségben Jézus halott teste körül? Hogyan nyitotta fel szemét, hogyan vált elevelenné, hogyan bontotta szét a körbeölelő leplet, s hogyan rendezte azokat úgy, ahogyan később megtalálták? Hogyan mozdult, állt föl, s hogyan gördült el a sírja bejáratát elzáró kötömb? Végül hogyan lépett ki Krisztus abba a csodálatos hajnalba? Nem ránk tartozó mozdulatok, nem vizslató szemek elé való demonstráció. Ez szent zártságában dobogó igazság, ahogy a szívből sem lehet kimetszeni a megindulást, hogy kezünk ügyébe vegyük.

Mégis, mi az, ami bátorságot adott a festőnek a kibeszélhetetlenről szólnia? Valószínű Jézus jövendölése halott állapotáról: „Mert ahogyan Jónás három nap és három éjjel volt a hal gyomrában, úgy lesz az Emberfia is a föld belsejében három nap és három éjjel” (Máté 12, 39-40). Az egyetlen rés, amelyen keresztül bepillantunk Jézus sírjába, Jónás imája a mélységek mélyén:

„A hegyek alapjáig süllyedtem alá,
a föld zárjai örökre felettem.
Mindazáltal kiemelted éltetemet
e múlásból, oh Uram, Istenem!” (Jónás 2, 7)

A halott Krisztus törékeny teste a hegyek mélységében, a föld gyomrában, sötét, durva sziklával körülvéve Jónás imájába burkolózik: „A hegyek alapjáig süllyedtem alá...” Minden emberi élet legkritikusabb pillanata ez: amikor a föld befogadja, s kirekeszti a menny. Az elvetett mag önátadása, hogy új zsenge fakadjon belőle. A *de profundis* előtörő imádságára azonban a legmagasabbról a legmélyebbre nyúl Isten, hogy mégis fölemelkedjen velünk együtt ebből a börtönből. „Mindazáltal kiemelted éltetemet e múlásból, oh Uram, Istenem!”

Nem kevesebb történik ezen a mélyponton, minthogy a Fiúisten elszenvedi az örök halált is még az ember előtt. Ha nem így történt volna, - írja Nüsszai Gergely, - Isten épp a legkritikusabb ponton, a halálban hagyta volna cserben az embert, akinek a megváltás soha nem jöhetett volna el. Kálvin ezt így értelmezi: „Az nem lett volna semmi, ha Krisztus pusztán testi halállal halt volna meg. De szükséges volt az is, hogy az isteni bosszúállás szigorát megérezze, s ezzel úgy az ő haragjával szemben közbevesse magát (*irae ipsius intercedet*), igaz ítéletének eleget téve. Ezért szükséges volt, hogy a poklok csapataival s az örök halál iszonyatával is (*aeternae mortis horrore*), mint tömött seregekkel, megvívja a

maga harcát” (*Institutio* 2, 16, 10). Hans Urs von Balthasar szavaival: „a Megváltó a halál általános megtapasztalását meghaladva olyan mélységekbe jut, amellyel a világot átfogó távlatokat ér át.” Az elhagyatottságnak ebben a mélységében véli felismerni Luther azt, hogy Isten miként kiált Istenhez, miként harcol Istennel, s miként hal meg Istenben. Krisztus tehát azzal, hogy a testi halálon kívül megmártózik az örök, lelki halálban is, amelyet ember még el nem szenvedett, mintegy megelőzi szeretett teremtményét, hogy az ne zuhanhasson ilyen mélybe, a megsemmisülés kárhozatába. A megváltás kézfeltartásának mozdulata ez. Csak egyedül Ő képes arra, hogy a teljes megsemmisülésben életre támadjon és támasszon újra, s halálával legyőzze a halált. Amikor Krisztus legyőzi amaz ősi kígyót. Erről az időben mérhetetlen, univerzálisan megdöbbentő és világot megrendítő tettről, a Fiúisten örök halálba zuhanásáról a nap elsötétedése, a templom kárpitjának kettéhasadása, a föld morajló megindulása, a kősziklák megrepedése, és a síroknak megnyílása ad némi látható jelet a szemtanúk számára (Máté 27, 50-53).

Mit tehet azonban a festő, hogyan ábrázolhatja a mélységes halál legyőzését? Eszköze csupán a látható jel, amivel a Jónás jelét jelzi, amit megmutatni képtelenség. Mégis, azt úgy mutatja be Ligozzi tanítványa, hogy egy angyal érkezik lebegve Jézus halott teste fölé, mint isteni küldött és egyben elrendelés. Ragyogó alabástrom arcán nyíló bogár szemeit Krisztus felrepedt szemekre függeszti. Pánim el pánim, szemtől szembe, színről színre, szívből szívbe a legszentebb párbeszéd némajátéka alatt. A tekinteteknek ebben a félig zárt, félig nyitott, feszültséggel ívelt pályáján tisztázódik az, ami már eldöntött volt a világ teremtése előtt: az ember megváltatott és Isten fiává fogadtatott. Az áldozat megtörtént, a végtelen elment a végletekig, s most már a véges számára végérvényesen kinyitják kapuit az egek.

Krisztus, mintha éppen felülne, mozdul, ahogy a sziklák boltívei csúsznak széjjel önkéntelenül felette. Miközben a tektonikus morgásokban megszületik az ég dicsőséges himnusza, az angyal két tenyerével a mennyei Jeruzsálem kapujának formáját mintázva, mutatja az utat a kijárat felé, hogy Krisztus, az egyetlen fényforrás, a világ világossága kilépjen a sírból és az olajfáktól illatozó temetőkert horizontján felhasadjon a hajnal.